

Legenda

Gebruikte lettertypes:

Schuin - Teksten gekopieerd uit de NRD

Normaal – Zienswijze op de NRD

Samenvatting zienswijze

In de paragrafen hierna geef ik aan wat mijn opmerkingen – lees: bedenkingen – zijn bij de “Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het planMER Windbeleid en RES provincie Gelderland” (hierna: de NRD) Die opmerkingen laten zich bundelen in één samenvattende conclusie.

Een m.e.r. (de procedure en het onderzoek) en een MER (het eindrapport) op basis van de onderhavige NRD zal zodanige defecten en leemtes hebben dat het bevoegd gezag – *in casu* Provincie – bij het nemen van besluiten over nieuwe windbeleid en turbinebepalingen op basis van deze m.e.r. en MER handelt in strijd met het Unierecht, in het bijzonder de SMB-richtlijn uit 2001, en de artikelen 3:2 en 3:46 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) zodat die besluiten in rechte aanvechtbaar zullen zijn op dezelfde of vergelijkbare gronden als de windturbinebepalingen uit 2010/2011 die nu buiten toepassing moeten blijven wegens strijd met het Unierecht en de Awb.

Bovenstaande zet vraagtekens bij de rol die de provincie tijdens de RES 1.0 heeft gespeeld. Immers van professionele regie door bevoegd gezag daar is in het geheel geen sprake van geweest! Vandaar dat we pleiten voor integrale brede evaluatie & audit over het RES 1.0 proces en uitgevoerde PIP energie projecten.

Deze planMER in deze vorm per direct te stoppen vanwege strijdig zijn met: huidige wetgeving, het ontbreken van wetgeving voor te stellen normen, uitgangspunten van de RES 1.0 en de afspraken daarover. Maar bovenal respect te tonen naar de Gelderse inwoners en het ontbrekend draagvlak voor windturbines op land

Ik neem aan dat er op de ontvangen zienswijzen gereageerd zal worden in de vorm van een “reactienota” of vergelijkbaar document. Mocht in die reactienota bovenstaande conclusie bestreden worden, althans niet worden gedeeld, dan vertrouw ik erop dat de redenen voor dit afwijkende standpunt expliciet worden vermeld in de reactienota. Uiteraard vertrouw ik er ook op dat alle opmerkingen en conclusies in de onderstaande paragrafen eveneens specifiek geadresseerd worden in die reactienota.

Zie ook de Afsluiting op de pagina's 11, 12 en 13.

Per paragraaf

1. Inleiding

Er is op dit moment enkel zicht op hoe de windturbinennormen er uit gaan zien en welke effecten gaan worden onderzocht.

1.1 Context en achtergrond

Windbeleid provincie beter aansluiten bij de zoekgebieden?

Nieuwe normen zijn nog niet vastgesteld.
Het onderzoek van het RIVM loopt nog.

Een beoordeling op basis van de oude en buiten werking zijnde normen is dan ook niet aan de orde. Vooral ook vanwege de zeker te verwachten schade aan leefomgeving, natuur en milieu.

1.2 Waarom een onderzoek naar effecten

*Motivatie van provincie
- herijking en borging zoekgebieden RES 1.0;*

Als de normen voor windturbines op het land buiten werking zijn en er nog geen nieuwe normen zijn, valt er ook niets te borgen. Er is op dit moment niet duidelijk of en hoe de windturbines zonder schade aan de leefomgeving en milieu geplaatst kunnen worden.

- de mogelijke zoekgebieden voor wind- en zonne-energie in beeld brengen;

Wanneer er geen gevalideerde normen zijn, heeft een planning van zoekgebieden geen enkele zin.

- beoordeling van milieueffecten en het inzichtelijk maken en overzichtelijk presenteren van verschillen tussen zoekruimte in RES-regio's op basis van negatieve en positieve milieueffecten.

Er loopt een nationale procedure voor de NDR Plan MER voor Windturbines. Op dit moment is volstrekt onduidelijk hoe deze afweging er uit gaat zien. Dus er valt op provinciaal niveau helemaal niets af te wegen.

In de buitenwerking zijnde normen zijn maar een beperkt aantal effecten gesteld. Er zijn echter veel meer effecten op leefomgeving en milieu.

Het is dus zinloos om op provinciaal niveau hierop te willen vooruit lopen, op basis van buiten werking zijnde inzichten.

De m.e.r.-procedure waar deze NRD onderdeel van uitmaakt, heeft tot doel om de besluitvorming over het windbeleid van de provincie Gelderland te ondersteunen.

Zie bovenstaande. Het is op dit moment volstrekt onduidelijk waar de buiten werking zijnde normen op zijn gebaseerd en dus ook de effecten op leefomgeving en milieu. Dus van een ondersteuning van het beleid is geen sprake.

Grensoverschrijdende effecten

Specifiek tussen Nederland en België (Vlaanderen) en Nederland en Duitsland zijn nadere uitvoeringsafspraken gemaakt over grensoverschrijdende milieueffectrapportage. Het doel hiervan is om invulling te geven aan de algemene principes die zijn opgenomen in de Europese richtlijn m.e.r. Het is daarmee een uitwerking van de Europese richtlijn en geeft de wijze waarop de te doorlopen stappen in de procedure precies moeten worden uitgevoerd.

Wanneer er in Nederland niet voldaan wordt aan de EU SMB milieurichtlijn, geldt dat ook voor het buurland. Het omgekeerde is ook het geval.

Nederland en Duitsland hebben een gezamenlijke verklaring opgesteld, welke is ondertekend in 2005. Deze verklaring is in 2013 geheel herzien en ook opnieuw door alle partijen ondertekend. In deze gezamenlijke verklaring zijn afspraken gemaakt over de te ondernemen stappen, inclusief de verantwoordelijkheden en de rolverdeling hierbij, als er sprake is van een project of plan/programma met mogelijk belangrijke grensoverschrijdende milieugevolgen waarvoor een m.e.r. wordt uitgevoerd.

In het geval van het actualiseren van het windbeleid van de provincie Gelderland en het borgen van de RES ligt het plan dichterbij dan 5 km van de grens en bestaat de mogelijkheid dat er belangrijke nadelige milieugevolgen in Duitsland ontstaan. Daarom moeten de relevante bevoegde gezagen in Duitsland geïnformeerd worden.

In 2005 waren de windturbines nog veel kleiner. Het is dus niet zinvol en ook in strijd met EU richtlijn om een daarop gebaseerde vaste afstand van 5 km af te spreken. De huidige XXL windturbines zijn inmiddels veel groter en de effecten op de leefomgeving en milieu reiken veel verder. Ook dit voldoet dus niet aan de EU SMB milieu richtlijn.

2. Participatie

Een flink stuk tekst over een niet werkend participatie model.

In de praktijk komt het erop neer dat de burger wordt afgescheept met een beetje zakgeld wat niet opweegt tegen de hinder, gezondheidsschade, natuurschade en milieu overlast door de volstrekt ontoereikende regelgeving.

Het mogen meepraten leidt niet tot een ingrijpende aanpassing van de plannen of een stopzetten van de plannen.

Het participatieproces in de huidige vorm is meer een vorm van vinkjes zetten bij de uitvoering van ene verplicht nummer, wat de omwonenden, leefomgeving en milieu alleen maar nadelen brengt.

3. Kaders vanuit wetgeving, beleid en richtlijnen

3.1 Europees

Europese Green Deal (Europese klimaatwet)

Deze wet is ook gebonden aan de EU SMB milieu richtlijn. Dat wil zeggen dat de uitvoering hier ook aan moet voldoen.

3.2 Nationaal

Het Klimaatakkoord is een initiatief van het kabinet en bouwt voort op het Energieakkoord. Het Klimaatakkoord heeft één centraal doel: reductie van broeikasgassen. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar de energievoorziening, maar naar alle broeikasemissies.

Wat hieraan ontbreekt is een volledige kosten baten analyse. Er wordt alleen gekeken naar reductie doelen, maar niet hoe we die effectief en efficiënt kunne bereiken. Van het Energieakkoord was al vastgesteld dat de kosten baten analyse ontbrak. Dus we zijn als burgers volstrekt verkeerd geïnformeerd over het doel en het rendement.

Nu wil het kabinet nog een stap verder met een klimaat akkoord waarvan al helemaal niet duidelijk is wat de kosten en de baten zijn. En hoe wordt het nationale effect gemeten of de zgn. broeikas emissies van ons land de gemiddelde wereld temperatuur daling bereikt?

Achteraf kunnen we ook niet vaststellen of de doelen gehaald worden.

Nationale omgevingsvisie

De rijksoverheid kiest in de Nationale Omgevingsvisie bij het realiseren van de opgave van duurzame energie voor de kwaliteit van de omgeving en het combineren van functies. Grootschalige clustering van de productie van duurzame energie (door windturbines, eventueel in combinatie met zonneparken) heeft de voorkeur. Daarbij moet wel rekening gehouden worden met andere waarden, zoals landschappelijke kenmerken, nationale veiligheid, natuur, cultureel erfgoed, water en bodem, én maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak. Daarnaast is de voorwaarde dat bewoners betrokken zijn, invloed hebben en meeprofiteren in de opbrengsten.

De kwaliteit van de leefomgeving begint bij het voldoen aan de EU SMB milieu richtlijn. Daar wordt met windenergie en zonne-energie niet aan voldaan. Zolang dat niet het geval is, heeft het ook geen zin om naar de andere omgevingskenmerken te kijken.

3.3 Provinciaal

Als bijlage bij de omgevingsvisie is de beleidslijn windenergie opgenomen. Deze beleidslijn verduidelijkt de bedoeling van de provincie met de Visieschets (afbeelding 3.1) voor het gesprek over energietransitie. De beleidslijn beschrijft hoe en waar de provincie windturbines gerealiseerd wil zien. Dit beleid wordt geactualiseerd op basis van het plan-MER windbeleid en RES dat met de voorliggende NRD wordt aangekondigd.

De afbeelding 3.1 van 2014 is volstrekt onleesbaar.

Windenergie

Hier komt de invloed op leefomgeving en het milieu helemaal niet in voor. Laat staan voor de omwonenden van windturbines.

Zonneparken

Een volstrekt misleidende benaming voor zonnepanelen industrieterreinen.

4.3 Uitgangspunten voor het effectenonderzoek

4.3.2 Definities

Definities windenergie

Gehanteerde referentie turbines

Hier ontbreken de tiphoogtes:

1. $120 + 60 = 180$ meter tiphoogte
2. $166 + 80 = 246$ meter tiphoogte

Grotere windturbines (in omvang en vermogen) worden momenteel enkel gerealiseerd op zee, mede vanuit toenemende omgevingseffecten (geluid, slagschaduw, visuele verstoring) naarmate de windturbine in hoogte toeneemt.

Dat klopt, maar de effecten nemen met de tiphoogte ook proportioneel toe, door het grotere rotoroppervlak.

Gehanteerde definitie windpark

Ten eerste is het geen park maar een stuk industrie in het buitengebied.

Solitaire windturbines maken -in lijn met het bestaande windbeleid- geen onderdeel uit van de scope van het plan-MER.

Dat is een foute aanname. De overlast en mogelijke schade begint al bij een enkele windturbine. Er wordt dus verondersteld dat een enkele windturbine geen nadelige effecten heeft op de leefomgeving en het milieu. Die interpretatie voldoet niet aan de EU SMB milieu richtlijn. De invloeden beginnen bij één windturbine en niet bij twee. In die zin is deze NDR plan MER dan ook ontoereikend.

4.4 Zoekruimte

4.4.1 Uitgangspunten om te komen tot zoekruimte

Beperkingen vanuit wet- en regelgeving aan een zoekgebied

Wettelijke beperkingen aan zoekgebieden gelden onder andere voor:

- geluid: in het Activiteitenbesluit is vastgelegd hoeveel geluid een windturbine maximaal mag veroorzaken op de gevel van gevoelige bestemmingen zoals een woning of ziekenhuis. Het Activiteitenbesluit is buiten gebruik (zie kader) en het is mogelijk dat met het landelijke plan-MER een nieuwe norm geformuleerd wordt. Voorsnog wordt uitgegaan van de norm uit het Activiteitenbesluit;

Op dit moment zijn de regels voor windturbines buiten werking. Aangezien voor die regels op het gebied van geluid of lawaai de onderbouwing ontbreekt, heeft het ook geen zin om van die regels uit te gaan. Immers een 246 meter hoge industriële windturbine kan tot op 300 – 400 meter van een woning geplaatst worden.

Verder is door VROM inspectie in 2009 al vastgesteld dat de toenmalige regels met ene Lden / Lnight jaardosismaat:

- De omwonenden niet beschermen
- Niet zijn te meten
- Niet zijn te handhaven

Wat door ILT in 2022 nog eens werd bevestigd.

Uitgaan van een 47 dB(A) Lden lawaai contour is dus volstrekt zinloos.

Te meer omdat de maat in dB(A) ook meer dan 50% van de lawaai energie wegfiltert, waar mens en dier zoals al vastgesteld is op reageren.

Het is dus niet ene kwestie van een beetje bijstellen, maar van fundamentele andere regels, die ook gevalideerd moeten worden door veldonderzoek.

Het heeft dan ook geen enkele zin om op basis van de buiten werking zijnde regels, waar ook nog een groot aantal aspecten ontbreken, de verwachte mogelijkheden voor windenergie te bepalen.

Alle opsommingen en kaarten die hierop gebaseerd hebben geen waarde voor mogelijke beslissingen.

4.4.2 Overzicht belemmeringen en aandachtspunten windturbines

Tabel 4.1 Belemmeringen wind (nee)

Wespendief

De wespendief wordt beter beschermd dan mens en overige dieren.

Uitgangspunt molenaarswoningen

Onder strikte juridische voorwaarden is het hiermee mogelijk om af te wijken van de gebruikelijke normen die gelden als bescherming van omwonenden tegen bijvoorbeeld geluid of slagschaduw. Dit maakt het mogelijk om windturbines op een kortere afstand van deze molenaarswoningen te plaatsen dan de nu gehanteerde afstanden voor 'reguliere' woningen waarbij de geluidcontour van 47 dB vaak maatgevend is (zie ad 10, tabel 4.1). Dit leidt ertoe dat potentieel meer gebieden in aanmerking kunnen komen voor het ontwikkelen van windturbines. Ook gebieden die nu niet in de zoekruimte in deze NRD zijn weergegeven.

Een uitvinding om de windturbines toch dichterbij een woning te kunnen plaatsen tot ca. 300 meter afstand, zonder dat de aanvullende risico's voor mens, dier en milieu in praktijk zijn gevalideerd.

In het plan-MER wordt gezien hoe het concept molenaarswoningen op een passend abstractieniveau betrokken kan worden in het onderzoek. Gedacht kan worden aan het waarborgen van de veiligheidscontour van 1/2 rotordiameter voor beperkt kwetsbare objecten en vervolgens het 'negeren' van de geluidscontouren rond deze objecten. Hierbij moet worden voorkomen dat overlappende geluidscontouren worden genegeerd, omdat het aantal molenaarswoningen in verhouding moet staan tot het aantal windturbines. De aanpak wordt nader uitgewerkt in het plan-MER.

Het hierboven gestelde zou inhouden voor een windturbine van 246 meter tiphoogte en ene rotordiameter van 160 meter een veiligheidscontour van slechts 80 meter. Zo lang hier geen veldonderzoek naar gedaan wordt geeft dit geen enkele bescherming en duidelijkheid van de risico's. Gewoon luchtfietserij dus.

4.4.4 Kaarten

Disclaimer kaartmateriaal in voorliggende NRD

Voorliggende NRD bevat enkel kaarten van zonneparken en van windturbines met een ashoogte van 120 m. De zoekruimte voor windenergie wordt met name bepaald door geluidscontouren, veroorzaakt door de sterkte van de geluidsbron (bronsterkte) van windturbines. Voor de referentieturbine met een ashoogte van 120 m is de geluidscontour berekend met de uitgangspunten van een realistische ondergrens, namelijk een relatief een 'stille' windturbine met een ashoogte van 120 m. Hiermee wordt een realistisch beeld geschetst van de maximale zoekruimte voor windturbines.

De term ashoogte is misleidend.

Bedoeld wordt: $120 + 60 = 180$ meter tiphoogte

De bronsterkte wordt berekend, maar niet gemeten.

Verder klopt de benadering van de bronsterkte niet en is het jaargemiddelde Lden geen goede waarde om grenzen vast te stellen.

Verder zijn er geen stille windturbines.

Er zijn wel verschuivingen in de lawaai signatuur, waarbij de dB(A) meting er voor zorgt dat een groter deel verdwijnt door de A filtering die slechts uitgaat van hoorbaar geluid. Er is al lang vastgesteld dat onhoorbare infrasonen en laagfrequent lawaai ook van invloed is op mens en dier.

De NRD bevat geen kaartmateriaal van windturbines met een ashoogte van 166 m. Een windturbine met een ashoogte van 166 m is leverbaar met verschillende eigenschappen, waaronder uiteenlopende bronsterktes. Een realistische bovengrens van bronsterktes anno 2030 is niet eenduidig te bepalen. Het is denkbaar dat windturbines 'stiller' worden, ook al neemt de windturbine in afmetingen toe. Daarom kan het rekenen met een hogere bronsterkte (bijvoorbeeld 106 dB ten opzichte van 103 dB) leiden tot het onnodig beperken van zoekruimte voor deze windturbines. Met het uitgangspunt dat voorliggende NRD niet op voorhand (mogelijk) onnodig zoekruimte voor windenergie uitsluit, zijn om bovenstaande reden geen kaarten opgenomen van windturbines met een ashoogte van 166 m.

De term ashoogte is misleidend.

Bedoeld wordt : $166 + 80 = 246$ meter tiphoogte

Windturbines worden dus niet stiller. Zeker niet als ze groter worden en het wiekenoppervlak proportioneel groter wordt. Dan neemt ook de lawaai energie toe en vooral in het niet hoorbare infrasonen en laagfrequente deel.

Het kaartmateriaal met de kleinere windturbines is dus misleidend. Voor grotere XXL windturbines horen veel grotere veiligheidsafstanden.

Verder zijn de kaarten zo onscherp dat ze niet bruikbaar zijn.

5. Alternatieven voor wind en zon

De alternatieven zijn verschillende manieren om de opgave voor grootschalige opwek van energie in te vullen.

Dus geen alternatief voor wind of zon, maar de manier van invulling.
Dan klopt de titel dus niet.

In feite heeft dit dus geen voor windturbines van slechts 180 meter tiphoogte en buiten werking gestelde regels.

6. Beoordelingswijze wind en zonne energie

Tabel 6.1

Windenergie:

- *Geluid*
- *Slagschaduw*
- *Lichthinder*

Dit is een vele te beperkte omschrijving van alle effecten op de leefomgeving en het milieu ne voldoet ook volstrekt niet aan de EU SMB milieu richtlijn.

Windenergie

- *Veiligheid*

Ook hier ontbreken een groot aantal aspecten, zoals o.a. ijsafworp, mastbreuk en brand. Deze risico's worden steeds ingrijpender bij grotere XXL windturbines.

Bijlage: begrippenlijst

Lden:

de L_{den} (Engels: Level day-evening-night) is een maat om de geluidsbelasting door omgevingslawaaï uit te drukken

De uitleg is niet correct, het gaat hier om een jaardosismaat, en niet zoals hier gesuggereerd wordt een etmaal maat. Hetzelfde geldt voor de Lnight.

Afsluiting zienswijze en enkelen opvallende conclusies

De NRD gelezen en tot in detail bestudeerd en dat heeft geleid tot deze uitgebreide zienswijze op deze NRD. De hoofdlijnen, opmerkingen en vele lacunes laten zich als volgt samenvatten.

Onbekend terrein: wordt erkend dat dit de eerste planMER is voor een windebeleid op provinciaal niveau en voor 6 verschillende RES regio's?

1. Nee: de NRD bevat geen analyse van de eisen van SMB-richtlijn en Wet milieubeheer.
2. Nee: de NRD doet verwoede pogingen alles zoveel mogelijk bij het oude te laten.
3. Nee: de NRD gaat slechts uit van wind & zon op land en voorziet niet in onderzoek van alternatieven.
4. Nee: de NRD vertoont geen enkele ambitie en innovatieve denkwijze, die oplossingsgericht is om burgers, omwonenden en hun fysieke leefomgeving effectief te beschermen en te borgen. Hetzelfde geldt voor landschap en natuur.

Onafhankelijk en objectief: garandeert de NRD een m.e.r. die onafhankelijk en objectief is?

5. Nee: de NRD wil juist dat het m.e.r. team intensief samenwerkt met de beleidsmakers.
6. Nee: de NRD geeft meermalen aan dat de m.e.r. rekening moet houden met gestelde beleidsdoelen.
7. Nee: de NRD voldoet in deze niet aan eisen van de SMB-richtlijn en de Wet Milieubeheer.
8. Nee: de NRD voldoet niet aan de vereiste wetenschappelijke kwaliteit, normen en criteria
9. Nee: de NRD en m.e.r. (procedure en onderzoek) beschrijven niet hoe gezaghebbend, onafhankelijk, objectief toezicht en kwaliteitscontrole op m.e.r. wordt georganiseerd.

Wetenschappelijke kwaliteit: garandeert de NRD de wetenschappelijke kwaliteit van de m.e.r.?

10. Nee: de NRD voorziet niet in onderzoek naar de vraag of landelijke regels wel mogelijk zijn.
11. Nee: de NRD voorziet niet in het helder duiden en aangeven van leemtes in kennis en competenties
12. Nee: de NRD zegt vrijwel niets over onderzoeksmethodes en methodologische vragen.
13. Nee: de pretentie een kwalitatieve doorkijk te doen voor zoekgebieden is onwetenschappelijk.

Wat ontbreekt er: garandeert de NRD dat alle relevante aspecten onderzocht worden?

14. Nee: de NRD voorziet niet in eigenstandig onafhankelijk onderzoek naar mogelijke gezondheidseffecten
15. Nee: de NRD gaat voor geluid uit van de oude ongeschikte berekende virtuele Lden jaardoses norm en sluit alternatieven en nader onderzoek uit; terwijl aan effectiviteit- en causaliteitseis geheel niet wordt voldaan;
16. Nee: slagschaduw normen zijn onduidelijk en statistisch onzuiver, maar de NRD voorziet niet in nader onderzoek.
17. Nee: de NRD houdt onvoldoende rekening met wetenschappelijke methoden en technieken, lacunes, onzekerheid, dynamiek, schaaffecten, relevante details, onbewezen uitgangspunten en de vereiste pré- en postcondities, die samenleving en haar burgers vragen en/of eisen.

Uiteraard komen deze punten ook terug in deze zienswijze. Het overzicht maakt evenwel in één oogopslag duidelijk waarom mijn eindconclusie is dat:

1. de NRD onder de maat is;
2. dat - erger - dus ook de planMER en de MER onder de maat zullen zijn;
3. en dat - nog erger - nieuw windbeleid zal worden vastgesteld zonder dat voldaan is aan het Unierecht, de SMB-milieu richtlijn in het bijzonder, en aan de artikelen 3:2 en 3:46 van de Awb. Bovenal is er geen sprake van goede en zorgvuldige ruimtelijke ordening!

De NRD laat zien dat haastige spoed zelden goed is. De ware les van de 30 juni 2021 uitspraak (en andere uitspraken) is kennelijk nog steeds niet geland in Den Haag & Arnhem: neem het Unierecht en de Awb serieus en neem de tijd om het goed te doen.

Advies

Doe een nieuwe en betere zorgvuldige poging en doe dat samen met de Commissie m.e.r. en gezaghebbende medische en technische universiteiten. Dat garandeert dat een "NRD Versie 2" niet opnieuw gedomineerd wordt door politiek wensdenken en een onwetenschappelijke benadering, maar gebaseerd is op alle diepe kennis en ervaring die Commissie m.e.r. en gezaghebbende onafhankelijke Universiteiten (medisch en technisch) door de jaren heen hebben opgebouwd.

Deze NRD laat zien dat beschermen en borgen leefomgeving en milieu van omwonenden nabij een windturbine, windindustrie terrein, wederom niet de hoogste prioriteit heeft en dus niet ambitieus gaat worden onderzocht door falen van bevoegd gezag, de opdrachtgever van deze NRD.

Geheel in strijd handelen met onze grondwet, Awb, zorgvuldigheid, doelstelling SMB richtlijn en het Unierecht.

#